پہاڑی کتاب

3

تیسری جماعت واسطے

دی جموں اینڈ کشمیر اسٹیٹ بورڈ آف اسکول ایجوکیشن

پہلا ایڈیشن : 2008

© جملہ حقوق بحق جموں وکشمیر اسٹیٹ بورڈ آف اسکول ایجوکیشن محفوظ ہیں

- ناشر کی پہلے سے اجازت حاصل کیے بغیر اس کتاب کے کسی بھی حصے کو دوبارہ پیش کرنا، یاداشت کے ذریعے بازیافت کے سسٹم میں اس کو محفوظ کرنا، یا برقیاتی، میکانکی فوٹو کاپنگ، رِکارڈنگ کے کسی بھی وسیلے سے اسکی ترسیل کرنا منع ہے۔
- اس کتاب کو اس شرط کے ساتھ فروخت کیا جارہا ہے کہ اسے ناشر کی اجازت کے بغیر، اس شکل کے علاوہ، جس میں کہ یہ چھاپی گئی ہے، یعنی اس کی موجودہ جِلد بندی اور سرورق میں تبدیلی کر کے تجارت کے طور پر نہ تو مُستعار دیا جاسکتا ہے، نہ دوبارہ فروخت کیا جاسکتا ہے، نہ کرایہ پر دیا جاسکتا ہے اور نہ ہی تلف کیا جاسکتا ہے۔
- کتاب کے اس صفحے پر جو قیمت درج ہے وہ اس کتاب کی صحیح قیمت ہے، کوئی بھی نظرثانی شُدہ قیمت چاہے وہ ربر کی مُہر کے ذریعے یا چپپی یا کسی اور ذریعے سے ظاہر کی جائے، تو وہ غلط متصور ہوگی اور نا قابل قبول ہوگی۔

نگران : ڈاکٹر شیخ بشیر احمد، سیکریٹری، اسٹیٹ بورڈ آف اسکول ایجوکیشن

طباعت: پروفیسر رینو گوسوامی، جائنٹ سیکریٹری پبلی کیشنز، وعملہ

معاون :سُریندر موہن مہاجن، ڈپٹی ڈائریکٹر اِکیڈمکس

کنوینر :ڈاکٹر عزیز حاجنی، اکیڈمک آفیسر

مُولفین :

- ڈاکٹر جہانگیر دانش
- سید اقبال ملنگامی
- ڈاکٹر مرزا فاروق انوؔار
- نثار حسین راہیؔ
- ڈاکٹر عبدالحق نعیمی
- راجہ نذؔر بونیاری
- شیخ خالد کراؔر
- محمد جمیل دھنوروی

قیمت : روپے

دی جموں اینڈ کشمیر سٹیٹ بورڈ آف اسکول ایجوکیشن

جموں اینڈ کشمیر اسٹیٹ بورڈ آف اسکول ایجوکیشن نے .... میں چھپوا کر ٹیکسٹ بکس سیکشن سے شائع کیا۔

مصوری و تزئین کاری: Sheikh Khalid Karrar

Al-Hamra Graphics & Publications
Jammu/Poonch #9797577234

تعارف

پہاویں جے مُچ پہلاں ایہہ فیصلہ ہوگیا آسا جے مادری زباناں کو اسکولاں بچ پڑھالنے دا بندوبست کیتا جُلسی تہ اس سلسلے بچ کجھ ہِک بنیادی اقدام وی کیتے گئے۔ تاہم اِس سلسلے بچ ہُن ہُن ہِک اہم ترین پیش رفت ایہہ ہوئی اے کہ حکومت سُن پہلی جماعت تھیں ای مادری زبان کو پڑھالنے دے احکامات صادر کیتے تہ اس طراں اس مُچ اہم تبدیلی کو اکھیاں اگے رکھ کا تہ ریاستی بورڈ آف اسکول ایجوکیشن نویں سِرے نصاب تیار کرنے دا کم ہتھ بچ کہدا اے تہ اے کتاب چوتھی جماعت دے بچیاں واسطے تیار کیتی۔

ہُن بجائے چوتھی جماعت دے بچے اپنی مادری زبان پہلی جماعت تھیں ہی پڑھسن۔ اس اہم فریضے کو خوش اسلوبی نال نبھانے واسطے ماہر اُستاداں دی بہر حال ضرورت ہے تہ اس ضرورت کو پورا کرن واسطے بورڈ سُن پہاڑی بولنے آلے اُستاداں دی تربیت واسطے لگے ہتھاں ای ورکشاپاں کرالنے دا بندوبست وی اپنے ذمہ کہدا اے۔ اِس دوران اُستاداں دی تدریسی تکنیک تھیں واقف کرالنے تھیں علاوہ پہاڑی رسم الخط دی جانکاری وی دِتی گیسی۔

بورڈ آف اسکول ایجوکیشن نی ادارتی ٹیم جس بچ جناب ڈاکٹر جہانگیر دانش، جناب سید اقبال ملنگامی، جناب ڈاکٹر مرزا فاروق انوآر، جناب نثار حسین راہیؔ، جناب ڈاکٹر عبد الحق نعیمی، جناب راجہ نذر بونیاری، جناب محمد سرور ریحان، جناب محمد یوسف مسعودی، جناب شیخ خالد کرآر، جناب ڈاکٹر صابر مرزا، جناب خورشید احمد بسملؔ، جناب محمد جمیل دھنوروی تہ جناب یاسر حمید سروال ہوراں دا بے حد ممنون ہے جنہاں بڑے تھوڑے وقفے بچ ورکنگ ڈرافٹ مرتب کیتا، تہ اس مسودے کو حتمی شکل دِتی۔ اس سارے کم کو کامیابی نال ہم کنار کرن بچ جناب ڈاکٹر شیخ بشیر احمد، سیکریٹری جموں وکشمیر اسٹیٹ بورڈ آف اسکول ایجوکیشن' دی تندہی، محنت تہ ذاتی دلچسپی تہ سی ڈی آر ونگ دے اسٹاف، شکیل احمد ڈار، نصیر بٹ، ضمیر احمد شاہ دی کوششاں دا وی بڑا دخل ہے۔

خاص طور وراسیں اُردو دے معروف جواں سال شاعر تے گرافک ڈیزائنر جناب شیخ خالد کرآر ہوراں دے بے حد ممنون ہاں جنہاں اس کتاب تہ پہاڑی سیریز کو مکمل کرن بچ ذاتی دلچسپی، محنت تے انتھک لگن دا مظاہرہ کیتا۔

ایہہ کتاب ہِک بنیادی کوشش ہے تہ اس بچ اجاں وی اصلاح دی گنجائش ہے، اس واسطے میں ذاتی طور اُپر عام لوکاں کو بالعموم تہ استاداں کو بالخصوص گزارش کرداہاں جے اوہ اس کتاب کو ڈونگی نظر نال پڑھ کے کسے وی ایسی خامی ہور کمی دی نشاندہی کرن تے بورڈ کو اس تھیں واقف کرالن تاں جے اگلے ایڈیشن بچ انہاں کمیاں کو سُدھار یا جل سکا۔

پروفیسر دیش بندو گپتا

(چیئرمین اسٹیٹ بورڈ آف اسکول ایجوکیشن)

دوگلاں

حکومتِ جموں وکشمیر نے اس فیصلے نی خبر بہرحال پہاڑی زبان بولنے والے لوکاں واسطے کسے نرمت تھیں کھٹ نیہہ سی کہ ہوراں زباناں نے نال نال پہاڑی زبان کی پہلی جماعت تھیں ای پڑھایا جاسی گا۔ایہہ تاریخی فیصلہ اے تہ پہاڑی بولنے آلے لوکاں ے اس فیصلے نا بڑے پیمانے اُپر خیر مقدم کیتا ہے۔

ایہہ گل عالمی سطح اُپر تسلیم کیتی گئی ہے جے مادری زبان ساریاں تھیں موثر ذریعہ تعلیم ہونا ہے۔ تہ مادری زبان بچے نی تعلیمی نشوونما بِچ وی اہم رول ادا کرنی ہے۔بسم اللہ تھیں ای بچے کی مادری زبان بِچ تعلیم دینے نا ہِک فائیدہ ایہہ وی اے کہ بچہ اپنی ثقافت،تہذیب وتمدن تہ لوک ورثے تھیں چنگی طراں واقف ہوئی جانا ہے تہ اُس نے ذہن اُپر کسے قسم نا احساسِ کمتری حاوی نیہہ ہوئی سکنا تہ اسراں بچہ ہِک ایسے ماحول بِچ پرورش پانا ہے جیہڑا اس نی اعتماد سازی بِچ بنیادی عنصر نا کم کرنا ہے اس واسطے ریاستی حکومت پہلی جماعت تھیں ای مادری زبان کی پڑھانے نا فیصلہ انشاءاللہ بہوں سُودمند ثابت ہوسی گا تہ حکومت اپنے اس جرأت مندانہ قدم واسطے بہرحال مبارک نی مستحق ہے۔

اس کتاب نی ترتیب ویلے جنہاں گلاں نا خاص کری تہ تھیان رکھیا گیا ہے،اُنہاں بِچ حرفاں نی بناوٹ،لفظ بنانے نا فن،مشکل لفظاں نی بناوٹ تے پہاڑی رسم الخط کی تدریسی اصولاں اُپر سکھانے نا ہُنر قابلِ ذکر ہے۔اس تھیں علاوہ پہاڑی کی اک مخصوص اواز دوہری ''ھھ'' ہِک حرف نا باہدا کری دِتا گیا ہے۔اِس نال اُردو اواز ''گھر'' نا متبادل حاصل کیتا گیا ہے،کیّاں جے پہاڑی لکھنے ویلے اکثر اس اواز کی برتنا پینا ہے،مثلاً گھر، گھوڑا، گھڑی کی ہُن اس بڑی اسانی نال کھر، کھوڑا، کھڑی لکھی تے پڑھی سکنے ہاں۔اسے طراں ''ڑاں'' نی اواز واسطے ''ن'' حرف نا بادھا کیتا گیا ہے جس نال ہُن پانی، کھانی، پانی کی لکھی سکساں گے۔

پہاڑی نی تیسری کتاب نی ترتیب واسطے جیہڑی مُدت درکار سی اُس نا عشرِعشیر وی اس کمیٹی کی نیہہ ملی سکیا تہ بہوں کھٹ مدت بِچ ایہہ کتاب مرتب کیتی گئی ہے اِس واسطے ایہہ احتمال ضرور باقی ہے جے کُجھ ہِک کمیاں وی اسراں نیاں ضرور ہوسن جنہاں اُپر فیروی نظر مارنے نی لوڑ ہے۔بہرحال اُمید ہے جے اُستاد حضرات تہ دوسرے پڑھے لکھے مہربان اپنے قیمتی مشوریاں تھیں بورڈ کی نوازسن گے تاں جے کتاب نا اگلا ایڈیشن مزید بہتر صورت بِچ باندے آئی سکے۔

مؤلفین

ترتیب

نمبر	عنوان	صفحہ
I	تعارف	IV
II	دو گلاں	V
01	اللہ سب ناپالن ہار	01
02	حرفاں دی شناخت تے جوڑ	04
03	نقشیاں دی مدد نال جملے مکمل کرو	08
04	حرفاں دا چار تے پنج حرفی جوڑ	12
05	نقشیاں اگے صحیح تے غلط دا نشان لگاؤ	16
06	نقشے دکھ کا چیزاں دے ناں لکھو	19
07	کمپیوٹر دی کہانی کمپیوٹر دی زبانی	21
08	مشق	23
09	نعت پاک	24
10	مشق	25
11	محنت نچ کامیابی	26
12	شاہدرہ شریف	29
13	مشق	31
14	بہار	32
15	مشق	33
16	سیانا کاگ	34

17	مشق	34
18	ہک گناہ گار بندہ تے کُتا	37
19	مشق	39
20	ماٗ	40
21	مشق	42
22	پہاڑی علاقے نا مٹھا پھل ناخ	43
23	ہک عالم تے ملاح نی کہانی	44
24	مشق	46
25	اساڑی ریاست	47
26	باغ باہو نی سیر	48
27	مشق	49
28	جھیل ڈل نی سیر	50
29	خدادوست شہزادہ	52
30	مشق	55
31	ایہہ کیہہ ہے؟	56

اللہ سب نا پالن ہار

اوہ جبّار تے اوہ قہّار
اللہ سب نا پالن ہار

پھلاں وچ خوشبو ہے اُس نی
کوئل نی کُوکُو ہے اُس نی
اوہ سب نا پروردگار
اللہ سب نا پالن ہار

سارا عالم تے سنسار
اُس نے حکم نا' تابعدار
اُسے نے سارے اسرار
اللہ سب نا پالن ہار

رات‘ تہاڑی ہے اُس نی
ہستی ماہڑی‘ ہے اُس نی
جیہڑا ہردم رہوے ہشیار
اللہ سب نا پالن ہار

اللہ مہاڑیا علم سکھایاں
نالے چنگے کم کرایاں
تیرے اگے میں لاچار
اللہ سب نا پالن ہار

مشق

مشکل لفظاں دے معنی

جبّار............جلال آلا

قہّار............قہر آلا

پالن ہار..........مخلوق کو پالنے آلا

عالم ....ساری دُنیا ۔علم جانن آلا

سنسار...........دُنیا

اسرار............راز

لاچار............بے وس

سوال:

۱. اللہ کِس دا پالن ہار ہے؟

۲. پُھلاں وِچ کِس دی خوشبو ہے؟

۳. ہردم کیہڑا ہشیار رہندا ہے؟

۴. اللہ دے حکماں دا تابعدار کون ہے؟

(نوٹ: اُستاد مشکل الفاظ دے معنی تے اُپر دِتے دے سوالاں دے جواب واسطے طالب علماں دی مدد کرن)

حرفاں دی شناخت تے اُنہاں دے دوحرفی تے ترے حرفی جوڑ

ترے حرفی جوڑ	دوحرفی جوڑ	حرف
اَنگ، اُلّو	اَگ، اَج	ا
بلّی، بِلّا	با، بل	ب
پان، پگ	پا، پس	پ
تار، ترِی	تا، تک	ت
ٹبر، ٹکر	ٹا، ٹک	ٹ
ثالث، ثبت	ثا، ثر	ث
جاگ، جگر	جا، جگ	ج
چاک، چرخ	چا، چک	چ
حلق، حرس	حل، حق	ح

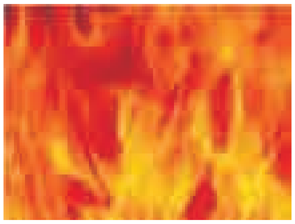

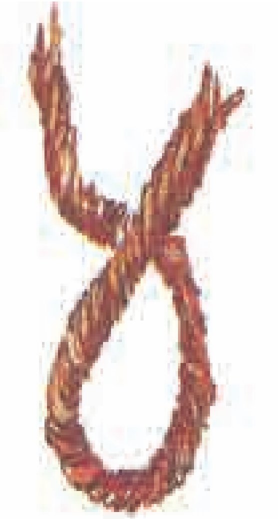

حرف	دو حرفی جوڑ	ترے حرفی جوڑ
د	دا،در	دال،دُور
ڈ	ڈر،ڈگ	ڈرا،ڈگی
ذ	ذی،ذو	ذیل،ذرا
ر	را،رُک	رسہ،رٹا
ڑ	ڑا،ڑی	ڑھا،ڑھی
ز	زر،زک	زرد،زبر
ژ	ژ،ژ	
س	سِل،سَٹ	سٹہ،سکہ
ش	شک،شل	شور،شکر
ص	صا،صر	صبر،صابر

حرف	دوحرفی جوڑ	ترے حرفی جوڑ
ض	ضا، ضد	ضلع، ضرر
ط	طا، طر	طور، طرف
ظ	ظر، ظل	ظرف، ظلم
ع	عا، عر	عرق، عدل
غ	غُل، غم	غار، غصہ
ف	فر، فٹ	فقر، فلک
ق	قد، قو	قوت، قاری
ک	کر، کل	کوٹ، کٹی
گ	گل، گپ	گلی، گال
ل	لو، لپ	لوٹ، لوک

ترے حرفی جوڑ	دو حرفی جوڑ	حرف
موت، مور	مر، مٹ	م
نرس، نوک	نل، نر	ن
ورق، وعظ	ود، وٹ	و
ہلّہ، ہاڑ	ہل، ہُن	ہ
دُھ، دَھ	دھ، کھ	ھ
آئی، جائی	ء	ء
یاس، یاد	یہ، یا	ی
جاۓ، پاۓ	اۓ، جۓ	ے

نقشیاں دی مدد نال جملے مکمل کرو

ایہہ ہک ------------ ہے

ایہہ ہک---------- ہے

ایہہ ہک---------- ہے

ایہہ ہک ------------ ہے

ایہہ ہک ------------ ہے

نقشیاں دی مدد نال جملے مکمل کرو

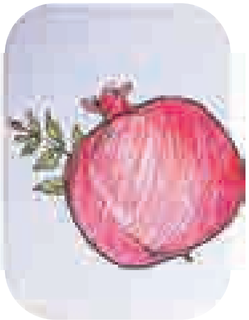

ایہہ ہک ------------ ہے

ایہہ ہک---------- ہے

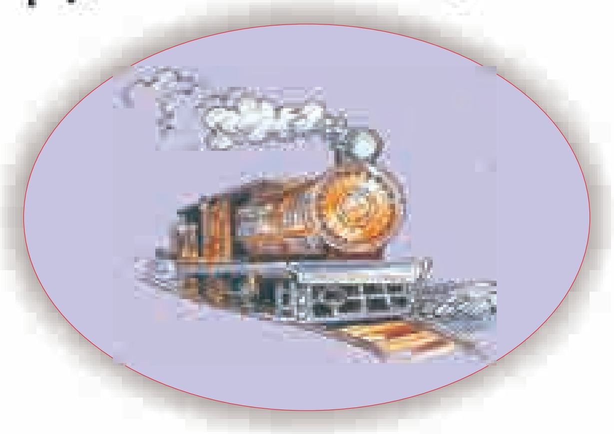

ایہہ ہک---------- ہے

ایہہ ہک ------------ ہے

ایہہ ہک ------------ ہے

نقشیاں دی مدد نال جملے مکمل کرو

ایہہ ہک ------------ ہے

ایہہ ہک---------- ہے

ایہہ ہک---------- ہے

ایہہ ہک ------------ ہے

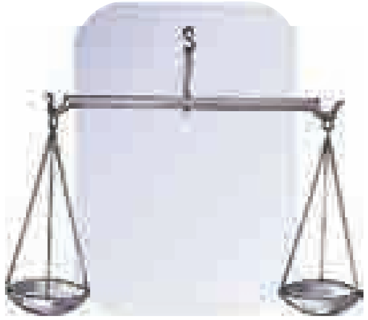

ایہہ ہک ------------ ہے

نقشیاں دی مدد نال جملے مکمل کرو

ایہہ اک ------------ ہے

ایہہ اک---------- ہے

ایہہ اک---------- ہے

ایہہ اک ------------ ہے

ایہہ اک ------------ ہے

حرفاں دا چار تے پنج حرفی استعمال

ا	اَسمان، اسمانی
ب	برفی، بالٹی
پ	پتنگ، پتنگا
ت	ترقی، تصویر
ٹ	ٹاٹ، ٹافی
ث	ثروت، ثریا
ج	جلوہ، جادُو
چ	چکور، چٹکار
ح	حلوا، حلوائی
خ	خربوز، خربوزہ

حرفاں دا چار تے پنج حرفی استعمال

د	دادی، دوات
ڈ	ڈگری، ڈاکیہ
ذ	ذاتی
ر	روٹی، رونسا
ڑ	لڑکی، رُوڑکی
ز	زردی، زردار
ژ	ژالہ۔ژ
س	سفری، سفارش
ش	شکوہ، شکایت
ص	صابر، صابون

حرفاں دا چار تے پنج حرفی استعمال

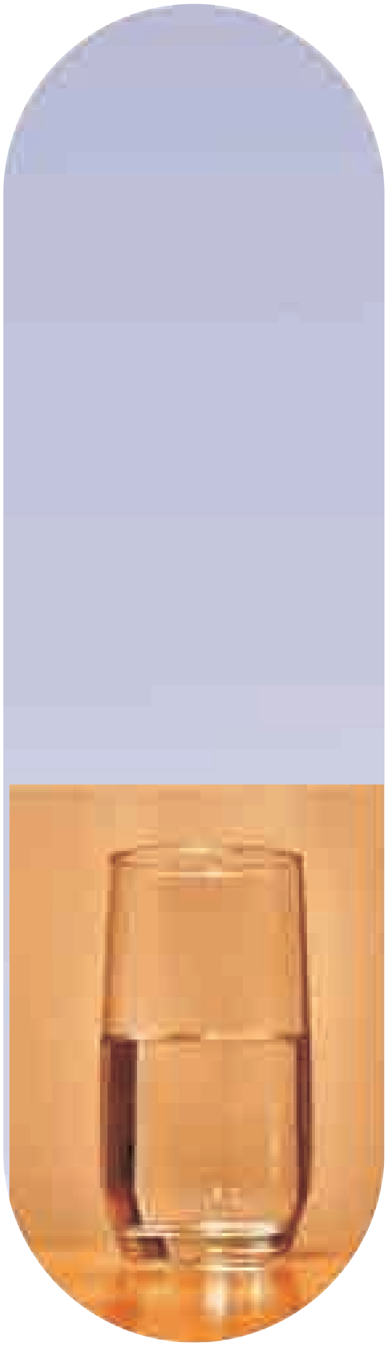

ض	ضعیف، ضعیفی
ط	طاقت، طاقچہ
ظ	ظروف، ظرافت
ع	عبرت، عاقبت
غ	غلیل، غلامی
ف	فقیر، فقیری
ق	قبلہ، قبیلہ
ک	کُرتی، کڑکار
گ	گلاس، گلپوش
ل	لوٹا، للوٹ

حرفاں دا چار تے پنج حرفی استعمال

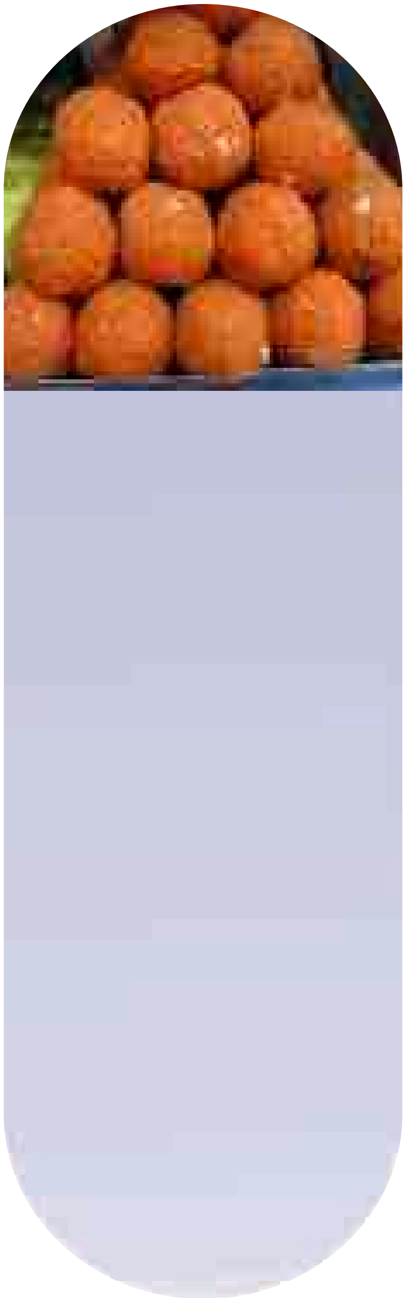

م — مِرگی، مٹھائی

ن — نانی، نفرت

و — وارث، وراثت

ہ — ہجری، ہشیار

ھ — ھجرت، ھاڑیاں

ء — ء

ی — یاسر، یعقوب

ے — ے

نقشیاں اگے صحیح دی جگہ صحیح ✓ تے ✗ غلط دی جگہ غلط نا نشان لگاؤ

ایہہ ہک بلّی ہے

ایہہ ہک پہڈھ ہے

ایہہ ہک ترّکڑی ہے

ایہہ ہک کشتی ہے

ایہہ ہک رسی ہے

نقشیاں اگے صحیح دی جگہ صحیح ✓ تے ✗ غلط دی جگہ غلط نا نشان لگاؤ

ایہہ چن ہے

ایہہ کھوڑا ہے

ایہہ ہک جگ ہے

ایہہ ہک پتنگ ہے

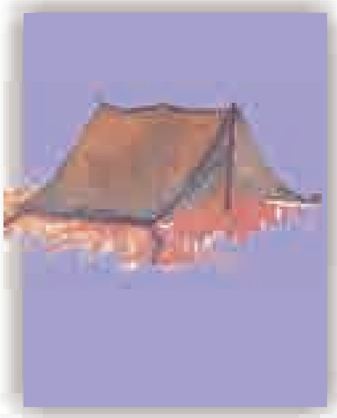

ایہہ تنبو ہے

نقشیاں اگے صحیح دی جگہ صحیح ✓ تے ✗ غلط دی جگہ غلط نا نشان لگاؤ

ایہہ ہک بکری ہے

ایہہ ہک ریڈیو ہے

ایہہ ہک تلوار ہے

ایہہ ہک تربوز ہے

ایہہ ہک کھیڑا ہے

نوٹ: راجوری تہ پونچھ نے علاقے نچ بسنے آلیاں بچیاں کی اسطراں پڑھایا جائے کہ ''نقشے تکی تہ چیزاں نے ناں لکھو''۔ اوڑی تہ کرناہ نچ تکنے کی دکھنا آکھیا جانا ہے

نقشے تکی تہ چیزاں نے ناں لکھو

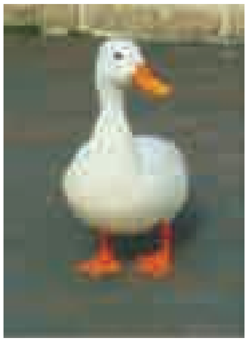

نقشے تکی تہ چیزاں نے ناں لکھو

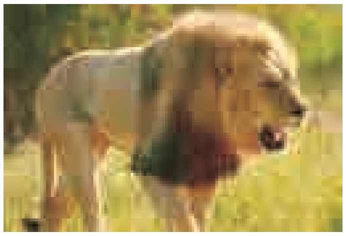

کمپیوٹر نی کہانی، کمپیوٹر نی زبانی

پیارے بچو! میں ہک کمپیوٹر ہاں۔ منّے پڑھنے لوک آکھنے جے سائینس نی دُنیا چِ بیویں صدی نی سبھاں کولوں بڑی ایجاد ہاں۔کوئی وی کم میرے تھوں باہر نہیہ ۔یعنی کہ میں (کمپیوٹر) ہر ہک کم تیزی نال کری سکناں ہاں۔سائینس نی دُنیا چِ ہونے آلے نئے نئے کم مہاڑی وجہ نال ہونے ہین۔لکھنے، پڑھنے، بولنے، تے زندگی نے ہر کم نال مہاڑا جوڑ ہے،ایہہ سچ ہے کہ میں کوئی اِنسان نیہہ لیکن اِنساناں کولوں بدھی تے کم کرناہاں۔

بچیو! تُساں کی پتہ ہے کہ ایہہ زمانہ سائینس نی ترقی نا زمانہ ہے،اَج سائینس نے بھوں ترقی کیتی ہے،نویاں نویاں چیزاں تے نویں نویں آلے بنائے جا رہے ہین۔میں وی اک اِسے طراں نا آلہ ہاں۔

آؤ ہُن میں تُساں کی دہساں کہ میں کِس کِس چیز نال بنیاں ہاں۔مہاڑے کول اک چوکور ڈبا ہے جس کی ''سی پی یُو'' آکھنے ہین،ایہہ مہاڑا دماغ ہے،ایہی سوچنا تے کم کرنا ہے،ہک ٹی وی نی طراں نی مشین ہے جس کی ''مانیٹر'' آکھنے ہین،جس ور رنگ رنگ نیاں چیزاں تے طراں طراں نی معلومات سامنے اچھنی ہے۔ہک انگریزی زبان چِ لکھے نے حرفاں نی تختی ہے

جس کی ''کی بورڈ'' آکھنے ہین، اس ورتُس لکھی سکنے ہو تہ مگی مہاڑی زبان بِچ لکھی تے کوئے وی کم کروائی سکنے ہو، مہاڑی زبان بِچ مگی حکم دینے کی ''کمانڈ'' آکھنے ہین۔ ہِک نِکی جئ چیز، ہور ہے جس کی ''ماؤس'' آکھنے ہین، ایہہ استعمال کرنے آلے بندے نے سجے ہتھے بِچ رہنا، جس نال طراں طراں نے ڈیزائین بنائے جانے تے ہوروی کئ کم کیتے جانے ہین۔

میں اَج نے دور بِچ انساناں کی عجیب وغریب تے حیران کرنے آلی چیزاں تے معلومات دیناہاں۔ میں دُنیانی ہر زبان لکھی سکناہاں' تے ہر کم جِسراکہ بینک ناکم، ہوائی جہازاں کی چلان نا کم، کتاباں لکھنے تے چھاپنے ناکم، لوکاں ناں علاج کرنے ناں کم، تے ہور ہزاراں طراں نے کم کری سکناہاں۔ میں سیاریاں تے تاریاں نے بارے بِچ، زمین نے اندر تے باہر، ہور موسم نے بارے بِچ تے سمندر نی گہرائی نے بارے بِچ وی معلومات دیناہاں۔

بچیو! اگر تُساں مِگی اجاں نہیہ تکیا تے اَج ہی اپنے اُستاد کی آکھو جے اوہ تُساں نال میرا تعارف کراوے، تا کہ تُس وی اس صدی نی سب توں بڑی ایجاد تھیں واقف ہوئی سکو تے اس کی استعمال کرنے نی اٹکل سکھی سکو۔

ہُن تُس اِنہاں سوالاں دا جواب دیو:

۱ منّے پڑمنّے دے لوک کمپیوٹر بارے کیہہ آکھدے ہین؟

۲ کمپیوٹر کس کس آلے نے نال بنیا دا ہے؟

۳ ''سی پی یوٗ'' کو کیہہ آکھدے ہین ؟

۴ ''مانیٹر'' کیہہ کم کردا ہے؟

۵ ''ماؤس'' کیہہ ہوندا ہے؟

۶ کمپیوٹر کِس کم ایندا ہے؟

نعت پاک

اِس زمانے نے درتھیں، نہ دربار تھیں
خیر منگاں مدینے نے دربار تھیں

چَن تارے تے دیئہ، نُور حاصل کرن
اَج وی ماہِ منّور نے رُخسار تھیں

اَو کرن جے کدے اِک نظرِ کرم
پار کشتی ہووے، ڈُہنگے منجدھار تھیں

پُوریاں ہوون صابرؔ کدوں حسرتاں
میں وی گُزراں مدینے نے بازار تھیں

ڈاکٹر صابرؔ مرزا

مشکل الفاظ نے معنی:

خیر : گدا

نُور : لَو، روشنی

رُخسار : گال، چہرہ

ماہِ منّور : چَن جیہی لاٹ آلا

ڈُوہنگے منجدھار : ڈُوہنگے چکّر پانیاں نے

حسرتاں : مُراداں، خواہشاں

گُزراں : ٹُراں، لنگھاں

نظرِ کرم : کرم نی نظر

اپنے اُستاد نی مدد نال اِنہاں سوالاں نے جواب دیو:

۱ نعت کس کو آکھدے ہین؟

۲ شاعر کاہڑے دربار تھیں خیر منگدا ہے

۳ شاعر ماہِ منور کو کس دا رُخسار آکھدا ہے

محنت نِچ کامیابی

محنت بڑی کم نی چیز ہے، بڑے بزرگ کہنے جے محنت نِچ برکت ہے۔ جیہڑے محنت کرنے ہین اوہی اِس دُنیا نِچ کامیاب ہونے ہین۔ اُنہاں کی اُستادوی شاباشی دینے ہین تے دُوئے لوک وی۔ محنت کرنے آلے بچے ہی اگے چلی تے عزت تے شہرت حاصل کرنے ہین۔ جیہڑے بچے محنت نہیہ کرنے، پڑھنے تے کم کرنے تھوں کبرانے ہین اوہ کامیاب نہیہ ہوئی سکنے۔ اُنہاں اُپر اُستادوی ناراض رہنے ہین، والدین وی بیزار رہنے تے سارے لوک اُنہاں کی بُری نظرے نال تکنے ہین۔ مأ پیئو ایسے بچیاں نال شفقت تے پیار نال پیش نیہہ آنے۔ اجیہے بچے عزت تھیں دُور ہوئی جانے ہین۔ تے نہ امتحان نِچ کامیاب ہونے تے نہ ہی دُوئے کماں کا جاں نِچ۔ اللہ تعالیٰ وی محنت نہ کرنے آلے بچیاں ور کامیابی نے دروازے بند کری چھوڑنا۔

محنت کرن سنگ اساں کی خوشی وی حاصل ہونی ہے۔ غریبی امیری نِچ بدلی جانی ہے۔ تندرستی قائم رہنی ہے۔ اِسے نال اَس دولت، شہرت، تے عزت حاصل کری سکنے ہاں۔ دُنیا نِچ جتنے وی پڑھے لکھے، منّے پڑمنے تے بڑے عالم لوک ہوئے ہین سارے محنت سنگ اپنی منزل تک پُہچے ہین۔

انسان کِسے مقصد کی حاصل کرنے واسطے جد محنت نال کم کرنا ہے تے اللہ تعالیٰ وی اُس نے کماں بِچ برکت کرنا ہے۔تُساں سنیا ہوسی کہ ''حرکت بِچ برکت ہے'' محنت کرن سنگ مشکل تھیں مشکل کم آسان ہوئی جانا ہے۔جہڑے لوک کمے کی مشکل سمجھی تے اُس کولوں نسنے ہین،ایہہ اُنہاں نے بزُدلی تے ناکامی نا ثبوت ہے۔دُنیا بِچ کوئی وی کم اجیہا نہیہ کہ جیہڑا انسان نہ کری سکے۔اگر کدے کُسے مقصد بِچ ناکامی ہونی وی تے فِر وی ہمت نہیہ چھوڑنی چاہینی۔

مشق

اس کہانی بچوں اساں کو کیہہ سبق ملدا ہے؟

محنت نے کیہہ کیہہ فائیدے ہین؟

مشکل الفاظ نے معنی:

بزرگ	:	بڑا، برتر، لمی عُمر آلا
شفقت	:	پیار، محبت، اُنس
شاباشی دینا	:	خوش ہونا، مبارک دینا
تندرست	:	صحت مند، ہٹا کٹا
حرکت بچ برکت ہے	:	محاورہ جس نا مطلب ہے محنت بچ برکت تے کامیابی ہے
ناکامی	:	ناکامیابی

شاہدرہ شریف

شاہدرہ شریف نی زیارت جموں صوبے نے ضلع راجوری بِچ واقع ہے، ایہہ زیارت جموں تھیں پُونچھ سڑک (بذریعہ تھنہ منڈی) تھیں کُجھ ہی کلومیٹر دور ہے، ایہہ راجوری ضلع نے شمالی سرے پر پیر پنجال نے بشکار بنی نی ہک بھوں سوہنی بستی بِچ ہے۔ایہہ راجوری قصبے تھیں 30 کلومیٹر تے جموں نے شہر تھیں 180 کلومیٹر دُور ہے۔

ایہہ زیارت ساری ریاست بِچ اپنی کئی وجہاں سنگ بھوں مشہور ہے۔اِس بِچ حضرت سیّد بابا غلام علی شاہ عرف بابا غلام شاہ بادشاہ رحمتہ اللہ علیہ مدفون ہین۔روایت ہے کہ حضرت بابا غلام شاہ بادشاہؒ دُوروں ہجرت کری تے شاہدرہ نے گراں بِچ آ بسے سن۔

حضرت غلام شاہ بادشاہ ہور بچپن بِچ ہی بڑے عبادت گزار، پاکباز، تے مضبوط ایمان آلے سچے تے سُچے بندے سن۔اِنہاں نے لوکاں بِچ اسلام نا نُور تے رسول پاک ﷺ نی سیرت کی عام کیتا، لوکاں کی سچائی تے ایمانداری نے رستے ور چلنے نی ہدایت کیتی، اُنہاں نے ہمیشہ لوکاں کی اک دُوئے نال پیار تے محبت نال رہنے نا درس دِتا۔

ہک روایت نے مطابق حضرت بابا غلام شاہ بادشاہ نے جانداراں نال وی پیار سنگ برتاؤ کرن نی ہدایت کیتی۔اسے وجہ نال اِس زیارت وراج وی کئی سو بلیّاں تے کبوتر، تے ہور دُوئے چرند پرند بے روک ٹوک پھرنے تے حضرت نے لنگر تھیں، چُگنے تے اناج کھانے ہین۔

حضرت بابا غلام شاہ رحمتہ اللہ علیہ نا مزار پُوری ریاست جموں وکشمیر تے اِس تھیں باہر وی بڑا مشہور ہے، اِتھے ہر روز ہزاراں نی تعداد بچ لوک آنے ہین تے رُوحانی فیض حاصل کرن نے نال نال اللہ تعالیٰ کوں حضرت کی وسیلہ کری تے نیک دعاواں کرنے ہین۔

زیارت حضرت بابا غلام شاہ بادشاہ ور چوبی گھنٹے لنگر چلنا رہنا جتھے پُھکھے، بے کہر، مسکین، بے مدد لوک روٹی کھانے تے زیارت کرن آلے لوک جیہڑے دُوروں دُوروں اچھنے ہین، اِتھے بنی نی شاندار عمارت بچ قیام کرنے تے لنگر نا کھانا کھانے ہین۔ لنگر امیر غریب سبھاں واسطے جاری رہنا ہے۔

پیارے بچیو! اساں کی وی بابا غلام شاہ بادشاہ نی ہدایت نے مطابق سچائی، ایمانداری، تے دُوئے لوکاں نے سنگ پیار محبت نال رہنا چاہی نا۔ تے کُسے نال وی نفرت نہیہ کرنی چاہی نی تے نہ ہی کُسے کی چھوٹا یا کہٹ سمجھنا چاہی نا۔ ایہی اساڑے نبی ﷺ نا وی حکم ہے، تے اے ہی اللہ تعالیٰ نا فرمان ہے۔

مشکل الفاظ دے معنی:

مدفون :	دفن کیتا ہویا
ہجرت :	ہِک جگہ کو چھوڑی تہ دُوئی جگہ بسنا
عبادت گزار:	عبادت کرنے آلا
پاک باز :	پاک رہنے تے پاکی پسند کرنے آلا
رُوحانی فیض:	رُوح دا فائیدہ،رُوح دا سکون

ہُون تسیں اِنہاں سوالاں دے جواب دیو:

۱ شاہدرہ شریف جموں تے راجوری تھیں کتنے کلو میٹر دُور ہے؟

۲ اس زیارت بچ کون مدفون ہے؟

۳ حضرت سُن لوکاں کو کیہہ درس دِتا؟

بہار

آئی بہار موسم سونا، پُھل پُھلے بے شمار
رنگ برنگے نیلے پیلے سونا لگدا سب سنسار

سبز میدان ندیاں نالے کیتا پانی شور
کرم ہے سارا میرے رب دا، بساکھ آکھنا ماہڑا زور

چیتر، بیساکھ، جیٹھ ہین پُتر بہار دے یارو
ہر پُھل دی چڑھی جوانی، ہک تھیں ہک نُورانی یارو

پُھل تہ مُچ سارے، کھلدے سب تھیں پُھل گلاب دا پیارا
شان اُچی بہار دی یارو، قدرت دا ہے ایہہ نظارا

پکھنو نچدے فِر دے جاون، گاون گیت پیار دے
بُلبُل، چِڑی، کبوتر، کاگ نہاون ٹھنڈے پانی یارو

محمد اقبال شیخ

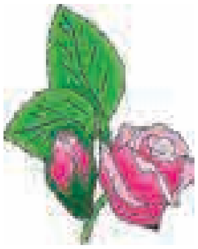

ہُن تُسیں خالی جائیاں کومناسب لفظاں نال بھرو

آئی ..... موسم سونا' پُھل پُھلے بے شمار
رنگ برنگے نیلے .... سونا لگدا سب سنسار

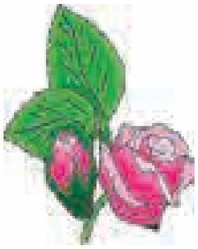

سبز میدان ندیاں 'نالے کیتا ...... شور
کرم ہے سارا میرے رب دا' بسا...... آکھنا ماہڑا زور
'بیساکھ'جیٹھ ہین پتر بہار دے یارو ....
ہر پُھل دی چڑھی جوانی' ہک تھیں ہک .... یارو
پُھل تہ بُچ سارے کِھلدے سب تھیں........ دا پیارا

..... اُچی بہار دی یارو'قدرت دا ہے ایہہ ....
..... نچدے فِر دے جاون' گاون گیت پیار دے
بُلبُل'چِڑی،کبوتر' کاگ نہاون .... پانی یارو

سیانا کاگ

دُوروں اُڈنا کاگ ہک آیا
ہیسی بچارا سخت ترہایا

پانی کدھرے اُس کی لبھے
ٹھنڈ کلیجے اندر اچھے

اُڈنا اُڈنا بستی آیا
جنگلے بچوں نسّی آیا

ہک کھڑے بِچ پانی ہیسا
لیکن چُنجوں دُور بڑا سا

کس را کڈھے، پانی پیوے
ہُسڑ کھٹّے ٹھنڈ وی ہووے

ہک طریقہ اُس کی آیا
گِیٹیاں ہِنی دُوروں آیا

اک اک کری کھڑے بِچ بائیاں
پانی اُچا کرنیاں آیاں

کاگے نے فِر پانی پیتا
اُڈیا اوہ فِر چُپ چُو پیتا

اللہ ناوی شکُر بجایا
عقلے نے ایہہ کم کرایا

مشکل الفاظ دے معنی:

ہُسڑ	:	گرمی، کاہلی، پہاکھ
چُپ چوپیتا	:	چوپ کرکا، خاموشی نال
شُکر بجایا:		شُکر کیتا، شُکر آکھیا

ہون تُسیں انہاں سوالاں دے جواب دیو:

۱ کاگ اُڈ دا اُڈ دا کُتھوں آیا؟

۲ تریاہا کون آسا؟

۳ کاگا کو پانی کتھوں تھایا؟

۴ کاگا سن پانی پینے دا کیہہ طریقہ اپنایا؟

۵ پانی پی کا کاگا کس دا شکر ادا کیتا؟

ہِک گناہ گار بندہ تے کُتا

ایہہ کہانی پہلے وقتاں نی ہے، ہِک گناہ گار بندہ جیہڑا ہِک نبی حضرت موسیٰ علیہ السلام نی نسل بِچوں سا، مری گیا۔ کِیاں جے اوہ بھوں گناہگار بندہ سا تے لوکاں نے اُس نی لاش کی نفرت نال ہِک کھوہ بِچ سٹی چھوڑیا۔ اللہ تعالیٰ نے اُس وقتے نے اپنے پیغمبر کی حکم دِتا کہ اُس گناہ گار بندے نی لاش اُس کھوہے بِچو کڈھو تے اُس کی غسل دیئی تے اُس نی نمازِ جنازہ پڑھ کے اُس کی قبرے بِچ دفنا چھوڑو۔

پیغمبر نے اللہ ناں حکم بجالا لایا تے اُس تھیں بعد اللہ اَگے عرض کیتی: ''میرے اللہ! کیہہ وجہ ہے کہ تُوں اِس آدمی واسطے مِگی اُس نی نمازِ جنازہ تے اُس کی دفنانے نا حکم دِتا، جدکہ تُو کی پتہ ہے کہ ایہہ سخت گناہ گار سا''۔

اللہ نے جواب دِتا: ''ہک وار اک انّا کُتا تھریایا سا، اُس نی زبان ترے نال اُس نے مُنہ بچوں باہر آئی گئی سی، اِس (گناہ گار) بندے نے اُس کُتے کی دیکھیا تے اپنے پھانڈے نال کھوہ بچوں پانی کڈھ کے اُس کُتے کی پلایا، میں اِس نے سارے گناہ بخش دِتے''۔

ایہہ کہانی اَساں کی دسنی ہے جے اللہ تعالیٰ نے ہک گناہ گار بندے کی ہک تریاہے کُتے کی پانی پلان نے بدلے بخشیا تے اِتنا اُچا رُتبہ بخشیا۔ اِسے طراں اساں کی وی غریب تے ضرورت مند لوکاں، تے اللہ نی مخلوق نی مدد کرنی چاہی نی۔ تا کہ اللہ تعالیٰ اساں کی وی اس ناں اجر دیوے۔

ہُن تُس انہاں سوالاں دے جواب دیو:

۱ لوکاں گناہ گار بندے دی لاش کُتھا سٹی؟

۲ اللہ سُن اپنے پیغمبر کو کیہہ حکم دِتا؟

۳ پیغمبر سُن اللہ تعالیٰ کولوں کیہہ پُچھیا؟

۴ اتّے کُتے کو کیہہ گل آسی؟

۴ گناہ گار بندے سُن کُتے کو دیکھ کا کیہہ کیتا؟

۵ اللہ گناہ گار بندے نال کیہہ کیتا؟

۶ ایہہ کہانی اَساں کو کیہہ سبق دیندی ہے

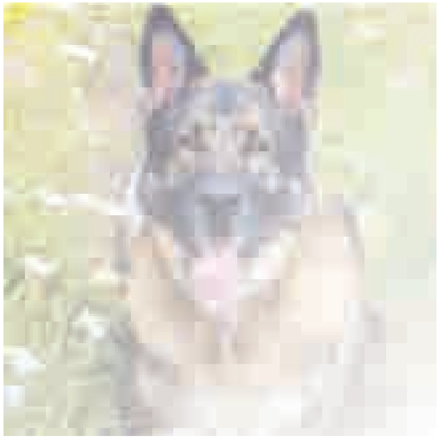

مأ

سایہ دار شجر ہے ماہڑی مأ
رحم دی نظر ہے ماہڑی مأ

ماہڑی تکمیل ہے اُس تھیں
بس سراپا ہُنر ہے ماہڑی مأ

اس دی ممتا ہے اسمانی شئے
ہک عظیم بشر ہے ماہڑی مأ

جو بھی آکھاں تے نہ، نہیہ کہندی ہے
رحمدل کس قدر ہے ماہڑی مأ

اُس دے قدماں بچ جنت ہے
ہور کتنی معتبر ہے ماہڑی مأ

اُس دی ہستی لاجواب ہے دانشؔ
خوشبواں دا سفر ہے ماہڑی مأ

ڈاکٹر جہانگیر دانشؔ

مشکل الفاظ نے معنیٰ:

شجر	بُوٹا، درخت
تکمیل	مکمل ہونا
سراپا	سِروں پیر تک
ہنر	فن
معتبر	بڑا، اعتبار آلا

ہُن تُس انہاں سوالاں دے جواب دیو:

۱ سراپا ہُنر کون ہے؟

۲ کُس نے قدماں بِچ جنت ہے؟

۳ کس نی ہستی لاجواب ہے؟

۴ سایہ دار شجر نی طراں کون ہے؟

پہاڑی علاقے نا مِٹھا پھل ناخ

بچیو! ناشپاتی نا میوہ بڑا مِٹھا ہونا ہے۔تُساں ناشپاتی نا بُوٹا تکیا ہے۔اِس گی پہاڑی زبان بِچ ناخ تے کاغذی ناخ وی آکھنے ہین۔اِس نے پتر گول تہ ٹالھیاں بڑیاں بڑیاں ہونیاں ہین۔اس میوے نے بُوٹے پہاڑی علاقیاں بِچ بڑی تعداد بِچ ہونے ہین۔

لوک اس بُوٹے نِیاں قلماں، کینٹھی تے چروٹی نے بُوٹے ورسوہڑیاں نے موسم بِچ لانے ہین۔شروع نیاں دِناں بِچ قلماں کی پانی دِتا جانا ہے، جس ویلے قلم لگی جانی ہے اُس بِچ شاخاں تے پتر نکلی آنے ہین۔اِس طراں ایہہ بُوٹا ترے' چار سالاں بِچ جوان ہوئی تے میوہ دینے لائق ہوئی جانا ہے۔میوے نے موسم بِچ نِکے بڑے سارے خوشی خوشی ایہہ میوہ کھانے ہین تے اک دوّے کی تحفے بِچ بھی دینے ہین۔

ہک عالم نی سبق آموز کہانی

پیارے بچو! اگلے وقتے نا ذکر ہے۔ہک بڑا عالم، جس نے علمے نا ہر پاسے چرچا سا، تے لوک اُس نی بھوں عزت کرنے سُن ۔ہک دن اوہ عالم ہک کشتی ور سوار ہویا۔کشتی چلی پئی تے عالم نے کشتی نے ملاّح کولوں پُچھیا''اے بندیا! تُو کی گرامر اچھنی ہے؟''۔ملاّح نے جواب نچ آکھیا:''نیہہ جناب! مِگی نہیہ پتہ گرامر کیہہ ہونی ہے''۔

عالم سن ایہہ سُن کے افسوس کیتا تے ملاّح نُوں آکھیا:''مِگی بھوں افسوس ہے جے تو اہڑی ادھی تُوں زیادہ عمر برباد ہوئی گئی''۔ملاّح کی ایہہ سُنی تے بُڑا دُکھ تے ملال ہویا تے تھوڑا جیہا غصہ وی آیا لیکن اوہ چُپ رہیا۔

فر تھوڑی دیر بعد تیز پھانڈا تے ڈنڈول شروع ہوئی گیا، کشتی اِس ڈنڈول تے پانی نے چکّر بشکار پھسی گئی۔ اُس وقت ملّاح نے اُچی اواز بِچ عالم کی آکھیا:

”جناب! تُساں کی تیرنا اچھنا ہے؟“ عالم سن جواب دِتا: ”نہیہ“

ملّاح نے کہیا: ”افسوس! تُساں نی ساری عمر بیکار گئی۔ کیوں جے کشتی ہُن ڈُبنے آلی ہے“۔

اللہ نا کرنا ایسا ہویا کہ ملّاح نے اپنی کوشش تے تجربے سنگ کشتی کی ڈُبن کولوں بچائی کھندا تے اُس عالم کی احساس ہوئی گیا کہ کُسے وی آدمی کی اگر اللہ کُسے ہک علم یا فن بِچ بڑا کمال دیوے تہ اُس کی اپنے علم ورنخرا تے گھمنڈ نہیہ کرنا چاہی نا تے دُوسریاں کی کھٹ نہیں سمجھنا چاہی نا۔

مشق

مشکل لفظاں دے معنی

عالم	:	علم آلا، جس کو کُسے عِلم ور کمال ہووے
چرچا	:	مشہوری
ملاّح	:	مانجی ، کشتی چلانے آلا
ملال	:	رنج، صدمہ، غم
ڈنڈُول	:	پھانڈا، تیز ہوا
گرامر	:	کُسے زبان دے قاعدے قانون دا علم

سوالاں دے جواب دِیو:

۱ عالم سُن ملاّح کولوں کیہہ پُچھیا تے ملاّں سُن کیہہ جواب دِتا؟

۲ گرامر کس کو نہ ایندی آسی؟

۳ ملاّح سُن عالم کولوں کیہہ پوچھیا تے عالم نے کیہہ جواب دِتا؟

۴ اِس کہانی تھیں اساں کو کیہہ سبق ملدا ہے؟

نوٹ: اُستاد مشکل الفاظ دے معنی تے سوالاں دے جواب واسطے طالب علماں دی مدد کرن

اساڑی ریاست جموں وکشمیر

بچیو! کہہ تُساں کی پتہ ہے اساڑی ریاست نا کیہہ ناں تے اِس نے راجدھانی کھیڑی ہے؟ آؤ اج تُساں کی ریاست جموں وکشمیر نے دو بڑے شہراں نے بارے بِچ دساں جیہڑے اساڑی ریاست نی راجدھانیاں وی ہین۔

اساڑی ریاست جموں وکشمیر کی اگر نقشے ور دیکھیا جاوے تے ایہہ ہندوستان نے نقشے ور تاج نی طراں سجی نی ہے۔اِسے واسطے لوک اس کی ہندوستان نا تاج وی آکھنے ہین۔راجدھانی اُس جگہ کی آکھنے جتھے حکومت نے دفتر ہونے تے جتھوں سرکار نا کم کاج چلنا ہے۔ اساڑی ریاست نیاں دو راجدھانیاں ہین،یعنی کہ بریا تے سیال نیاں راجدھانیاں۔اساڑی ریاست نی سیال نی راجدھانی ناناں جموں ہے تہ بریا (گرمیاں) نی راجدھانی ناناں سرینگر ہے

باغِ باہو دی سیر

جموں ہِک بڑا شہر ہے تے اِس کی مندراں نا شہر وی آکھنے ہین۔ سیال آنے نال ہی راجدھانی سرینگر تھیں جموں منتقل ہوئی جانی ہے جس کی ’دربارنی منتقلی‘ آکھنے ہین۔ جموں بِچ دیکھن قابل ویسے تے کئی جگہ ہین لیکن سبھاں کولوں خوبصورت جگہ باغِ بہو ہے۔ ایہہ باغ جموں شہرے نے بچو بِچ بگنے دریائے توی نے کنڈے ور ہِک اُچے پہاڑے ور ہِک بڑے جے قلعے نے بشکار بنیانا ہے۔ باغِ بہو جموں شہرے نا سبھاں کولوں قدیم تے تاریخی قلعہ ہے۔ اِس نے بارے بِچ آکھیا جانا ہے کہ ایہہ اج کولوں ترے ہزار سال پہلاں راجا بہولوچن نے بنوایا سیا۔ لیکن موجودہ باغِ بہو نا قلعے کی بعد بِچ مرمت کری کے نوے سرے نال بنایا گیا۔ قلعے نے اندر بڑی خوبصورت جگہاں ہین، بچیاں واسطے طراں طراں نے کھیلنے آلیاں چیزاں تے ہِک خوبصورت باغ وی ہے جِتھے لوک سیر کرن جانے ہین۔

مشق

ہون تُسیں اِنہاں سوالاں دے جواب دیو:

۱ ریاست جموں وکشمیر کی ہندوستان دا کیہہ آکھدے ہین؟

۲ راجدھانی کس کی آکھنے ہین؟

۳ اساڑی ریاست نی سیال نی راجدھانی کیہڑی ہے

۴ جموں نا شہر کیہڑے ناں نال مشہور ہے

۵ باغ باہو کتنا پرانا قلعہ ہے؟

۶ باغ باہو کس نے بنایا نا ہے؟

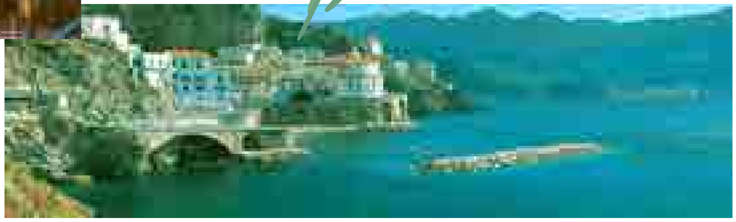

جھیل ڈل نی سیر

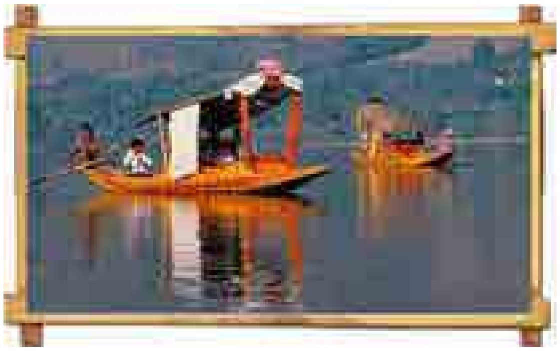

بچیو! اساڑی ریاست نی بریانی راجدھانی سرینگر ہے، سیال ختم ہونے نال ہی راجدھانی منتقل ہوئی سرینگر چلی جانی ہے۔

سرینگر وی ہک بڑا تے تاریخی شہر ہے تے خوبصورتی نے حوالے نال ساری دُنیا چِ مشہور ہے۔ اس چِ دیکھن لائق بڑیاں جگہاں ہین لیکن سبھاں کولوں مشہور اِتھے نی جھیلاں ہین، جنہاں بچوں ہک جھیل ڈل ہے، اِس جھیل نے ترے پاسے بہوں خوبصورت پہاڑ ہین، ایہہ جھیل کشمیر نی دُوئی تے ہندوستان نی سب تھیں خوبصورت جھیل ہے۔ ایہہ اٹھ کلومیٹر لمبی تے چار کلومیٹر چوڑی ہے۔ اِس نے اُپر لکڑی نے بہوں خوبصورت شکارے تے ہوٹل ہین جنہاں کی ہاؤس بوٹ آکھیا جانا ہے۔ اس نے کنڈے تے اِس نے اُپر لکڑی نیاں تختیاں ور سبزیاں پیدا کیتیاں جانیاں ہین۔

لوک کہانی

خدادوست شہزادہ

ہکی شہرے بچ ہک بادشاہ رہندا آسا۔ اُسکو ہک ہی پُتر آسا۔ مگر ایہہ شہزادہ کدے وی شاہانہ پلے نہ لیندا آسا صرف ٹُٹے دے پُرانے پلے لیندا آسا۔ بادشاہ سن کئی واری اُسکو سمجھایا مگر اُس نہ منی تہ آکھن لگا کہ میں ایہہ بادشاہی دے پلے کدے نہ لیساں تہ فر بادشاہ سُن اس کو دھمکی دِتی جے میں تکو سروں کہروں ہی کڈھ چھوڑساں تہ شہزادے آکھیا ٹھیک ہے کڈھ چھوڑو۔ شہزادے آکھیا بادشاہ سلامت اُسدی کوئی ضرورت نیہہ میں آپے اِتھوں نکل جاساں تہ فر شہزادہ آپ ہی اُٹھ کے ٹُر گیا تہ جل ہکی ہور شہرے بچ پہنچ گیا۔ اگے ہک مکان بندا آسا تہ شہزادے مکان مالک کو آکھیا مکو وی کمے تے رکھیو۔ مکان مالک سن آکھیا تو کم کر سکسیں تہ شہزادے آکھیا تُس مکو اتنی ہی مزدوری دیو جتنا میں کم کرساں تہ مکان مالک سُن آکھیا مزدوری اُس ویلے تھیسی جیہڑے ویلے ایہہ مکان مکمل تیار ہوسی کیاں اسکو بندیاں باراں سال ہو گئے مگر ایہہ مکمل نیہہ ہوندا

راتیں چاہڑ دے ہاں تہ صبح کو چھہڑ یادا ہوندا ہے۔ شہزادے آکھیا ٹھیک ہے مکو منظور ہے۔ تہ فر شہزادہ لگا مزدوری کرن مگر اُس کو جس کم کو وی لاون اوہ کم آپی خود بخود ہو گیچھے ایہہ دکھ کے مالک مکان حیران رہ گیا۔ تہ کُجھاں تیہاڑیاں بچ مکان وی مکمل ہو گیا۔ تہ ہُن شہزادہ اوتھوں جُلن لگا۔ مالک مکان سُن اسکو آکھیا جے توں اِتھی رہ گچھ مکو کوئی اولاد نیہہ مگر شہزادے نہ منیا تہ مجبور ہو کے مالک مکان سُن پُچھیا اگر میں تُساں کو ٹہونڈنا چاہواں تہ تُسیں کتھے تھیسو؟ تہ شہزادے آکھیا مکو دینہہ لہندے داہر ٹہونڈھیں میں تھہا گیساں۔ تہ شہزادہ اُوتھو ٹُر گیا۔ تہ اگے ہکی ہور شہرے دے قبرستان بچ پہنچیا۔ فر اپنی کپڑ چادر جیہڑی اُس کو نال آسی چائی تہ آپ لما ہو کے اپنے اُتے سٹی تہ فر اوہ لمی نیندر سے گیا فر کدے نہ جا گیا۔ اُدھر مکان مالک کو دواں ترواں سالاں پچھے شہزادے دی یاد آئی تہ شہزادے کو ٹہونڈنا کو نکل گیا تہ دینہہ لہندے داہر ٹُر گیا تہ جُدوں اُسی قبرستان بچ پہنچیا تہ اک شخص کپڑ چادر کہن کے سُتا دا دِٹھا تہ مکان مالک سُن اُسدے منواں اتوں پلا چادر چایا تہ اگے اوہی شہزادہ آسا۔ مکان مالک سُن اُسکو جگانے دی کافی کوشش کیتی مگر اوہ تہ اپنے خالقِ حقیقی نال جُل ملیا دا آسا تہ کُتھو جاگے

آخر مالک مکان کو یقین ہوگیا جے ایہہ مر گیا دا ہے تے فر اُس شہزادے دی میت چا کے کہر آندی تہ اسدی تلاشی کیتی ۔شہزادے دے چنتے بچوں ہک کاغذ نکلیا جس تے ہکی شہرے دے بادشاہ دا پتہ لکھیا دا آسا۔مکان مالک سُن بادشاہ کو چِٹھی جولی تہ دووے تہیاڑے بادشاہ تہ رانی آپہچے تہ شہزادے کو دِکھ کے رون لگے تہ مکان مالک سُن آکھیا تُساں کو پہلاں ہکی خدا دوست انسان دی قدر نہ آئی۔ تہ ہُن لگے رون۔ تہ بادشاہ تہ رانی آکھن لگے اساں کو کے پتہ آسا جے ایہہ کے ہے تہ کے نیہہ۔اساں اسکو ہک بے وقوف سمجھ کے کہروں کڈھ چھوڑیا تہ ہائے اللہ ہُن کدھر جُلاں۔تہ فر اُنہاں مالک مکان کو آکھیا اچھا اساں کو اجازت دے تہ اسیں شہزادے دی میت کہر کھڑاں مالک مکان سُن آکھیا کھڑو تُسدی اولاد آسا ماہڑے طرفوں جازت ہے مگر رات ہور اسکو اتھئی رہنے دیو۔فر بادشاہ تہ رانی وی راتیں اوتھی رہے تہ دوہے تہاڑے شہزادے دی میت کھڑ کے دفنائی تہ فر پچھتان لگے۔

مشق

مشکل الفاظ دے معنی:

خدادوست	:	خدانال محبت رکھن والا، فقیر
شہزادہ	:	بادشاہ دا پتر، بادشاہ زادہ
خودبخود	:	اپنے آپ
رانی	:	بادشاہ دی زنانی

ہون تُسیں اِنہاں سوالاں دے جواب دیو:

١ شہزادے نے بادشاہ دی کیہڑی گل نہ منّی آسی؟

٢ بادشاہ سُن شہزادے کو کیہہ دھمکی دِتی؟

٣ مکان مکمل ہو کے کیہہ ہوجُلد اسا؟

٤ شہزادہ مکان مالک کولوں مُڑ کے کتھاں گیا؟

٥ اس کہانی بچوں اساں کو کیہہ سبق لبھدا ہے؟

ایہہ کیہہ ہے؟ ایہہ اک گھڑی ہے۔گھڑی کس کم آندی ہے؟ گھڑی نال اُس وقت دکھنے ہاں۔گھڑی نا ہووے تے وقت دا پتہ لگنا مشکل ہے۔اج کل گھڑی مُچ ضروری ہے اس دے نال وقت ور آدمی دفتر جانا، بچے اسکول جانے، اُستاد کلاس بچ جانے۔تے اس نے نال آدمی دی زندگی دا گہرا جوڑ ہے۔اس واسطے گھڑی مُچ فائیدے مند ہے۔

ایہہ کیہہ ہے؟ ایہہ ہوائی جہاز ہے؟ ہوائی جہاز کس کم آندا ہے؟ ہوائی جہاز اساں کو اک جگہ تھوں دُوئی جگہ اُڈا کے لے جاندا ہے۔اس ہوائی جہاز بچ بہہ کے دناں دا گھنٹیاں بچ تے گھنٹیاں دا سفر منٹاں بچ کر سکدے ہاں۔ہوائی جہاز اج دے دور دی بڑی ایجاد ہے۔اس نے نال اساڑا او وقت بچنا ہے تے سفر آسان ہونا ہے۔

ایہہ کیہہ ہے؟ ایہہ اک ٹیلی ویژن ہے؟ ٹیلی ویژن کس کم آنا ہے؟ ٹیلی ویژن وراس گیت سننے، خبراں دکھنے، کھیل دیکھنے تے ہور مُچ ساری معلومات دی چیزاں سکھنے ہاں۔ اج کل ٹی وی ہر کھر بچ ہے۔ بڑے، بچے سارے بہوں شوق نال ٹیلی ویژن دکھنے ہین۔ ٹیلی ویژن ہمیشہ دُوروں بہہ کے دکھنا چاہینا اس نال اکھاں خراب نیہہ ہونیاں۔

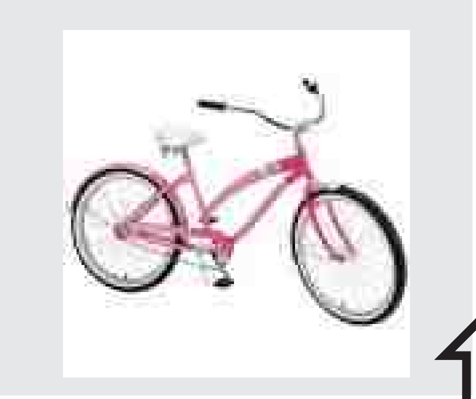

ایہہ کیہہ ہے؟ ایہہ امجد نی سائیکل ہے؟ سائیکل کس کم آندی ہے؟ سائیکل سواری دے کم آندی ہے۔ امجد سائیکل اُپر بہہ کے اسکول جاندا ہے۔ امجد تیسری جماعت دا طالب علم ہے۔ سائیکل اک سستی تے عام سواری ہے۔ اج کل اسکول جاندے بچے اس کو زیادہ چلاندے ہین۔ سائیکل ہمیشہ احتیاط نال چلانی چاہیدی ہے۔

ایہہ کیہہ ہے؟اایہہ ٹیلی فون ہے۔ٹیلی فون کس کم آندا ہے؟ ٹیلی فون نال اس دُور دُراڈے دوئے لوکاں نال گل کر سکدے ہاں۔ٹیلی فون نال دُنیا بچ کُسے بھی جگہ، کُسے بھی دوست،رشتہ دار یا کُسے ہور نال گل کیتی جاسکدی ہے۔ٹیلی فون نی وجہ نال دُوئے لوکاں نال گل کرنی آسان ہوگئی دی ہے۔اج کل ٹیلی فون ہر کھر بچ موجود ہے۔ٹیلی فون تار نے ذریعے اساہڑی گل کو دُوئے تک پہچاندا ہے۔

ایہہ کیہہ ہے؟ ایہہ بلیک بورڈ ہے۔بلیک بورڈ کس کم آندا ہے؟ بلیک بورڈ اسکول بچ ہوندا ہے۔اس ور اُستاد لکھدا ہے تے بچیاں کو سمجھاندا ہے۔بلیک بورڈ دی وجہ نال اُستاد کو بچیاں نوں کوئی بھی سبق، سوال یا معلومات سمجھانا آسان ہو جاندا ہے۔اساں کو چاہیدا کہ اُستاد دا سبق جیہڑا او بلیک بورڈ ور لکھدا ہے اُس کو نوٹ کراں تے کھر جا کے اُس نوں یاد کراں۔بلیک بورڈ اُپر چاک نال لکھیا جاندا ہے

آواز تے آوازاں نے نشان

آواز	آوازاں نے نشان	برتاؤ
اَ	ـَـ	اَن پڑھ، اَن ڈھا، اَن مَن
آ	ـآ	آؤ کھیڈن جُلاں ، آواز سُن
اء	ـٔـ	اج آ، اٹھ تک گنتی یاد کر
اِ	ـِـ	نِت نہ رو، کِتاب پڑھ
اِی	ـِی	ٹی وی تک ، نیکی نے کم کر
اے	ـے	بڑے نی گل من، بُرے نی صحبت تھیں بچ
اُ	ـُـ	بُلبُل نی آواز سُن ، اُدھر نہ جا
اُو	ـُو	دُور دُور نہ نس، نُور نی کِرن کی تک

نوٹ: اُستاد بچیاں کی اِنھاں آوازاں نی مشق کراں تاں جے ایہہ آوازاں تہ نشان بچیاں کی یاد ہوئی جان